

Culturele
ANBI

412de concert

Woensdag 16 november 2022

20.00 uur

Goldmund Quartett

Florian Schötz, *viol*
Pinchas Adt, *viol*
Christoph Vandory, *altviool*
Raphael Paratore, *cello*

Grote Zaal
Deventer
Schouwburg

Programma

Anton Webern (1883-1945)

'Langsamer Satz' in Es (1905)

Joseph Haydn (1732-1809)

Strijkkwartet Op. 64 nr. 5 in D (1790)

'Die Lerche'

1. Allegro moderato
2. Adagio
3. Menuet (Allegretto)
4. Finale (Vivace)

Pauze

Anton Webern

Zes Bagatellen Op. 9 (1911-1913)

Felix Mendelssohn (1809-1847)

Strijkkwartet Op. 44 nr. 2 in e (1837)

1. Allegro assai appassionato
2. Scherzo (Allegro di molto)
3. Andante
4. Presto agitato

Het Duitse **Goldmund Quartett** bestaat thans zo'n jaar of tien en was een van de ontdekkingen van de Amsterdamse strijkkwartet-biënnale 2020. Het wordt gerekend tot de boeiendste jonge strijkkwartetten van dit moment. Het kwartet wordt geprezen om zijn voortreffelijke spel, veelzijdigheid en overtuigende interpretaties van de grote klassieke, romantische en moderne werken uit de strijkkwartet-literatuur.

Zeer bijzonder zijn hun vier Stradivarius-instrumenten, het zogenoemde Paganini-kwartet, omdat alle vier instrumenten ooit toebehoorden aan Nicolò Paganini:

1e viol: "Comte Cozio di Salabue", 1727

2e viol: "Desaint", 1680

altviool: "Mendelssohn", 1731

cello: "Ladenburg", 1736

In 2018 zijn zij gelauwerd op de prestigieuze International Wigmore Hall String Competition en hebben zij de International Melbourne Chamber Music Competition gewonnen. Het wekt dan ook weinig verwondering, dat zij de hele wereld bereizen voor hun optredens.

Anton Webern (1883-

1945) is door de geschiedenis ingedeeld bij de 2e Weense School, waarvan Arnold Schoenberg - leraar van Anton Webern en Alban Berg - plus deze leerlingen

zelf de boegbeelden werden. Beide eersten waren tijdens hun leven al zeer bekend, van Anton Webern kon dat beslist niet gezegd worden. Zijn vroegere werk, dat nog in de romantiek staat, viel nauwelijks op, werd ook niet gewaardeerd. Webern verbond er geen opus-nummers aan en voorzag in die periode in zijn levensonderhoud als dirigent en muziekdocent. De *Langsamer Satz* dateert uit 1905 en is nog een tonaal laat-romantisch werk voor strijkkwartet, in de beste traditie van Brahms, hoewel hij van Brahms zelf toch weinig moest hebben. Diens 3e symfonie noemde hij bijvoorbeeld "*koud, zonder noemenswaardige inspiratie, slecht georkestreerd, grijs over grijs...*" Naar verluidt zou hij de inspiratie voor zijn *Langsamer Satz* opgedaan hebben op een wandelvakantie met zijn nicht, die daarna zijn vrouw werd. Het werk kent een keur aan emoties, van verlangen via dramatische onrust naar vredige ontknoping.

Net als Schoenberg en Berg was Webern in staat zeer subtiele muziek te schrijven in een tonaal idioom. Een klein meesterwerk.

In de *Zes Bagatellen Op. 9 voor strijkkwartet* heeft hij de overstap naar de atonale muziek al gemaakt. Tussen 1909 en 1913 schreef Webern 3 series stukken voor strijkkwartet, in totaal 12 delen. Ze zouden alle deel uitmaken van een grote groep, die hij wilde publiceren als Op. 3. “Die 3 groepen horen samen en ik zou willen, dat ze altijd in volgorde gespeeld worden” zo schreef hij. Maar hij liet zijn ‘Op. 3 concept’ varen. Vijf stukken gaf hij uit als Op. 5, en zes andere als *Zes Bagatellen* in Op. 9. Het 12e stuk, met stem viel daarbij af. Op de partituur die hij in 1924 aan zijn vriend Alban Berg schonk, schreef hij: “*Non multa sed multum*”, geen grote hoeveelheid maar veel inhoud. Bij het verlaten van de tonaliteit, raakten Berg, Webern en Schoenberg ook een belangrijk middel kwijt voor de grote tonale lijn. Dat is de reden dat vroege 12-toonsmuziek meestal uit korte en aforistische stukken bestaat, vooral bij Webern: een voorbij flitsende glimp, een gefluisterde suggestie, een ademtocht. Ieder gebaar, elke blik kan worden uitgewerkt tot een verhaal. Maar verander een

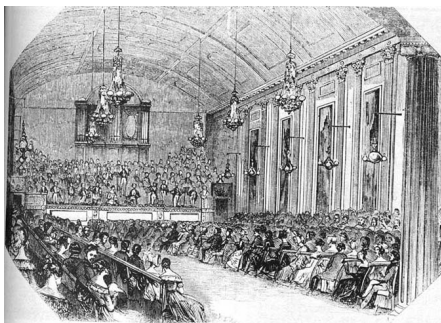
verhaal maar eens in een gebaar! Webern deed het.

Met **Joseph Haydn** (1732-1809) is de 1e Weense School geboren. Hij was ruim 30 jaar muziekmeester aan het hof der Esterhazy's, kon het muziekleven er naar zijn hand zetten en componeren wat hij wilde. Een geïsoleerde omgeving met totale onder-

steuning, een nauwelijks nog denkbare situatie. In deze muzikale enclave bracht hij het strijkkwartet tot rijpheid, 4 gelijkwaardige strijkers met eigen partijen.

De 6 strijkkwartetten Op. 64 waren de laatste, die hij binnen deze enclave componeerde. Terwijl hij deze werken afrondde, werd hem een pensioen toegekend en kreeg hij de vrijheid om naar Londen te reizen. Daar was hij de meest gevierde componist van die tijd. In Londen had hij een geheel nieuw

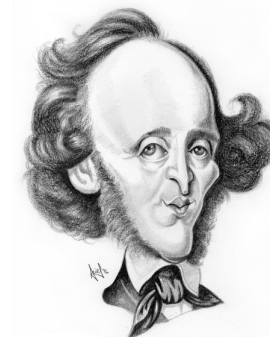
Londen, Hanover Square-Rooms, Concertzaal in de late 18e eeuw

publiek om voor te schrijven en uit te voeren. Dat betekent ook dat deze Opus 64 de laatste 6 kwartetten bevat volgens de oude traditie, die je kunt karakteriseren door intimiteit en nuance. Daarna krijgen Haydn's strijkkwartetten een ander karakter: het gaat dan meer om effectwerking op het grote publiek.

Elk van de 6 kwartetten laat het meesterschap zien in het muziekgenre dat hij zelf ontwikkeld heeft en tot in de puntjes beheerste. Het kwartet van vanavond is waarschijnlijk het populairste van Haydn's 83 kwartetten, en heeft zelfs 2 bijnamen. De zingende eerste vioolpartij in het eerste deel staat borg voor de *Leeuwerik*. De levendige en opzweepende stemming in de finale zorgde in Engeland voor een andere bijnaam, de *Hornpipe* (horlepiep).

Alle Haydn kwartetten hebben een uniek karakter en een eigen structuur. De *Leeuwerik* is daarvan de perfecte vertegenwoordiger. De 4-delige vorm kan worden gezien als “*voortreffelijk vermaak in 4 bedrijven: een verhaal, een lied, een dans en een feestje*”, zoals iemand ooit zei. Het leeuwerik-thema, in sonatevorm uitgewerkt, de aria, het menuet en dan het feestje: de finale die wellicht de belangrijkste reden is van de populariteit van dit kwartet. Maar alle thema's in het kwartet spreken gemakkelijk aan.

Felix Mendelssohn (1809-1847) schreef de drie strijkkwartetten van Op. 44 halverwege zijn korte leven. Mendelssohn was gelukkig, druk, succesvol en

beroemd. Over *burn-outs* maakte nog niemand zich zorgen. De kwartetten getuigen van een vlotte laat-klassieke stijl, gemaakt met het vakmanschap, het talent en de levenskracht die je van het vroegere wonderkind kunt verwachten. Mendelssohn's strijkkwartetten zijn een laatste

opbloei van een stijl die nog teruggrijpt op Haydn en Mozart. Voor de rest van de 19e eeuw zal de invloed van Beethoven het stokje gaan overnemen.

Het vanavond gespeelde kwartet Op. 44 nr 2 in e, schreef Mendelssohn als eerste. Hij componeerde het in 1837 tijdens zijn wittebroodsweken. Door de 2 hoekdelen in mineur is het 't meest dramatische van de 3 kwartetten. Het eerste deel is vol melancholie, maar dat is meteen over bij het 2e deel, het soort scherzo waar Mendelssohn het alleenrecht op schijnt te hebben. Het langzame 3e deel begint als een echt *Lied ohne Worte*. Mendelssohn vertolkt erin zijn eigen romantische context van dat moment. Maar de solo-lijn blijft uiteindelijk niet bij de 1e viool en beweegt door het hele kwartet. Het werk als geheel is beslist niet revolutionair, maar staat als een huis.

Joep Walter

Volgende Concert: donderdag 15 december 2022 20u

Kolja Lessing, viool
Sebastiaan Oosthout, piano
Werken van Szymanowski, Felderhof, Debussy, Meyer (Ned. première) & Székely

Programmatolichtingen en recensies:
www.kamermuziek-deventer.nl